

Welk verhaal vertelt ons dorp? – Help ons het te ontdekken!

In onze plattelandsgemeente hebben we een kerkgebouw gesloten. We hebben het aangedurfd om het andere kerkgebouw te renoveren; we hebben de zalenruimtes bij de tijd gebracht, en het ziet er werkelijk schitterend uit. Inmiddels gebruiken we het volop: we houden tentoonstellingen, we kunnen weer vieren zoals ons voor ogen staat en niets staat ons geluk meer in de weg.

Het knaagt ...

En juist daar knaagt het bij mij als voorganger. Een van de uitgangspunten voor beleid is dat we kerk voor het dorp willen zijn. Maar ons vernieuwde gebouw ligt tussen een aantal buurtschappen in. We zijn weggetrokken uit de grootste kern en daar hadden we met het dorp meer over kunnen overleggen. Toch lijken we de band met het dorp niet kwijt te zijn. De mensen van het dorp (buiten onze kerkgemeenschap) hebben ruimhartig meegeholpen bij de renovatie van ons gebouw en ze waren er in groten getale bij de opening. Maar toch.

‘Dat ze allemaal weer komen’

Laatst hebben we er nog eens over gepraat op de kerkenraad. Wat betekent dat nu, kerk voor het dorp zijn? Een diaken formuleerde het zo: dat ze allemaal weer komen kunnen en dat ze

er allemaal in passen. Zo’n uitspraak houdt me bezig. Het is de klassieke ‘*come-to-us*’-aanpak. Voorstelbaar, maar zo haaks op wat ik zelf en met het lokale missionair team leerde in de voorbije periode: ‘*go-with-them*’. Ik vind het als voorganger heel moeilijk om dat bij elkaar te denken.

Kortom, we hebben een mooi gebouw, we verwachten dat ‘ze’ dan weer komen en de voorganger aarzelt om missionaire redenen. Hoe komen we hier verder mee?

Kansen benutten

Ik zie als voorganger drie dingen:

1. De voorganger zal de gebouwenkeuze moeten omarmen en het gebouw als geschenk (van God) moeten zien. Deze richting is deze gemeente gegaan (gewezen) en maak er iets goeds van. Benut de kansen van dit gebouw. Daarbij zijn tentoonstellingen, evenementen en ontmoetingen in de hal (en in het jeugdhonk) ‘het verhaal’ dat dit gebouw zelf aanreikt.
2. De kerkenraad kan zich scherper bewust worden van de betekenis van haar handelen. De keuze voor dit gebouw, deze manier van renoveren, de nieuwe naam, het vertelt allemaal een verhaal. De voorganger vertelt dat verhaal samen met de kerkenraad. Blijven luisteren en blijven vertellen en blijven doordenken is dus belangrijk. Strubbelingen zijn er niet om

< Dorpsgezicht, Limburg

▷

weg te poetsen, maar om er een verhaal van te maken.

3. Het missionair team is de plaats waar *mixed economy* plaats vindt: zij staan in de voorhoede en zij staan – meer dan anderen – voor de uitdaging om de kansen van dit gebouw te benutten ('*come-to-us*') en ondertussen ook '*go-with-them*' te praktiseren. We zien dat dit team goed is in het organiseren van aantrekkelijke diensten ('*come-to-us*') en daarnaast zich voorgenomen heeft om vanuit de twintigers vóór de twintigers van ons dorp actief te worden ('*go-with-them*').

'Dan valt het stil ...'

Ik schrijf deze casus kort na de opening van dit gebouw. En ik heb me in de voorbije maanden gerealiseerd dat we in de aanloop naar de opening van dit gebouw vooral aandacht gehad hebben voor de pijn van de sluiting van een kerk. Voor de ontstane verdeeldheid, voor de bundeling van krachten om verder te gaan ...

Wat we elkaar niet verteld hebben is wat we gaan doen in dit gebouw. Onze situatie beschrijft De Roest in zijn recente diesrede: 'Ze willen wel kerk op het dorp zijn, maar ze weten niet hoe.' Dan is het wel zinvol om te kijken naar wat onze kerkgemeenschap al doet op het dorp: er is een werkcafé, onze diaconie is (in stilte) actief op het dorp, we gaan meehelpen bij wat er op de gemeenschap afkomt als de transitie in de zorg gestalte krijgt, we hebben een missionair team en ons jeugdwerk biedt plaats aan veel niet-kerkelijke jongeren. Als ik het verhaal aan anderen vertel, krijg ik heel vaak te horen: 'En welk probleem heeft deze voorganger dan?'

Dat zit 'm misschien wel in wat De Roest verderop in de diesrede beschrijft (punt 13): 'van de context hebben ze geen idee'. En dat is in een plattelandscontext misschien nog wel uitgesprokener zo dan in een stadsomgeving. We kennen elkaar wel. We kennen elkaar al zo lang. We weten wel hoe de hazen lopen. Dat hoeven we niet uit te zoeken. En toch, als ik een betrokken jongere van 25 vraag: 'Wat hebben jouw generatiegenoten nou nodig?', dan valt het stil.

Daarom is de casusvraag: help mij en onze gemeente om het verhaal van dit dorp en dit plattelands-kerkgebouw te ontdekken, te vertellen, te delen, zodat het verhaal van de Opgestane klinkt. ◀

Gast of vreemdeling in het eigen dorp

Beste voorganger,

Graag grijp ik de ietwat apostolische setting van dit nummer van Handelingen aan om je als mededienaar en mede-oudste allereerst genade en vrede toe te wensen van onze Heer. Ik ben dankbaar voor wat je schrijft over je verlangen naar een gesprek tussen het verhaal van de Opgestane en het verhaal van het dorp waar je herder bent. De kerk is missionair, gezonden, naar haar aard en zodoende is er altijd onrust. Van wereldsteden tot piepkleine dorpen: overal geeft de Geest heilige zwerfdrift aan mensen.

Blijkbaar gebeurt dat ook bij jou. Je schrijft hoe in jullie dorp één kerkgebouw dicht moest, maar dat het tweede gebouw prachtig gerenoveerd is en helemaal bij de tijd gebracht. Intussen is er wel zoveel tijd en energie gaan zitten in het begeleiden van het rouwproces rondom de sluiting dat je nu pas toekomt aan de vraag: wat nu? Voor zover er in de gemeente expliciete verwachtingen zijn rondom het vernieuwde gebouw, klinken die als een ferm ouderwets 'come-to-us': het zou mooi zijn als iedereen uit het dorp weer in de kerk komt. En verder is men eigenlijk best tevreden zo.

Maar jij hebt aarzelingen en wel om missionaire redenen. Het is prachtig dat de kerk gewaardeerd wordt, dat niet-leden de kerk een goed hart toedragen en dat de kerk op allerlei manieren actief is in en voor het dorp. En toch ... zouden we niet op zoek moeten naar het verhaal van mensen in het dorp? Is het genoeg dat de kerk een alleszins gewaardeerd religieus servicecentrum is van het dorp? Zou zij niet een kerk moeten zijn die als het ware opkomt uit de dorpsgemeenschap en de verhalen van de mensen voor God brengt ('go-with-them')?

Ik heb je casusbeschrijving geboeid en met bewondering gelezen. Het vereist moed om, juist als iedereen uitblaast van een traumatisch sluitingsproces, de pijnlijke vraag aan de orde te stellen: is dit waarvoor wij bestaan? Tegelijk vielen mij een aantal dingen op die ik graag in alle bescheidenheid aan je voorleg. We kennen elkaar niet en je verslag was noodgedwongen summier, dus ik weet niet of ik je goed begrepen heb of je voldoende recht doe. Maar dit is wat ik meende te zien.

Bakstenen en levende stenen

In de eerste plaats viel me als buitenstaander op hoe hoog het nieuwe kerkgebouw boven je verhaal uittoert. Het woord '(kerk)gebouw' komt maar liefst vijftien keer voor in je tekst, meer dan enig ander zelfstandig naamwoord. Ook in de drie scenario's die je voor de toekomst schetst, speelt deze stenen constructie een prominente rol. Je stuk straalt iets uit van: missionair kunnen we allerlei kanten op, zolang het gebouw maar deel uitmaakt van het pakket. Of nog wat scherper gezegd: de Geest mag van alles met ons proberen, zolang dat kerkgebouw waarin we zoveel energie en geld gestoken hebben maar deel uitmaakt van het plan.

Gezien jullie recente geschiedenis begrijp ik hoe belangrijk het gebouw voor jullie is. Ik heb ook alle begrip voor de symbolische waarde die een kerkgebouw heeft voor een dorp. Maar laten we onder ogen zien dat de kerk bestaat uit mensen en niet uit stenen. Missionair gezien is een gebouw op z'n best een instrument, maar het is niet waar het verhaal van de Opgestane om draait. Zijn jullie echt 'weggetrokken uit de grootste kern', zoals je schrijft? Alleen omdat daar geen gebouw meer staat? Zijn alle gemeentelieden soms mee verhuisd? Sta je ervoor open dat het gebouw misschien nauwelijks een rol speelt in de missionaire toekomst van jullie kerk?

De onbekende context

Een ander punt dat me opviel is het gemis van context in je verslag. Je citeert instemmend Henk de Roest: 'Van de context hebben ze [plattelandsgemeenten] geen idee.' Dat is een probleem, want missionair besef is uiteindelijk niets anders dan evangelisch geïnspireerd besef van de context. Met dat in het achterhoofd trof me bij het lezen van jouw verslag toch ook diezelfde vanzelfsprekende naar-binnen-gekeerdheid. Ik heb geen idee gekregen om wat voor dorp het gaat (er zijn volgens het CBS vier soorten plattelandsgemeenten), of er regelde import is, waar de mensen van leven, welke publieke voorzieningen er nog zijn, waar mensen zich zorgen om maken of blij mee zijn, enzovoort. Ook van de kerkelijke gemeente zelf kreeg ik weinig beeld: waar kwam de krimp vandaan die noodzaakte een gebouw te sluiten? Is die krimp gerelateerd aan de demografie van het dorp? Zet de krimp zich door (fusies versterken vaak de neergang)? Hoe groot is de gemeente? Hoe is de leeftijdsopbouw? Is de sfeer goed? Ik besef dat je beknopt moest zijn, maar de selectie die je presenteert bevestigt het beeld van dorpskerken: van de context hebben ze geen idee. Een missionaire blik kijkt van buiten naar binnen. Een van de belangrijkste dingen die Europese christenen volgens de missioloog Wilbert Shenk moeten leren is: hoe kunnen we weer gast of vreemdeling worden in ons eigen land?

Proactief leiderschap

Ten slotte werd ik getroffen door een zekere afwachtendheid in de beschrijving van je eigen rol. Bijvoorbeeld: het sluiten van een kerkgebouw is een kruispunt in het leven van een gemeente. Achteraf was dit een mooi moment geweest om samen door te praten over (missionaire) visie: hoe willen we verder? Ligt onze toekomst bij een stenen presentie? Hoe kunnen we onze visie verwerken in het verbouwingsproces? Zo te zien is dat niet echt aan de orde geweest. Er is min of meer vanzelfsprekend gekozen om weer te investeren in een gebouw. Hoewel je aangeeft niet helemaal gelukkig te zijn met de nieuwe situatie, geef je tegelijk de indruk dat je niet geprobeerd hebt er invloed op uit te oefenen. Het lijkt erop dat je je min of meer afzijdig hebt gehouden van het renovatieproces. Waarom? Was je te veel tijd kwijt met het begeleiden van het rouwproces? Maar waarom koos je ervoor om daar zo veel tijd in te steken en de toekomst maar even te laten gebeuren? Leiding geven betekent allereerst dat je, zoveel mogelijk samen met anderen, proactief bent. Ik heb de indruk dat dit tot nog toe niet zo gelukt is.

We leven in een tijd van overgang en crisis. Voorgangers staan onder grote druk om in alle verwar-

ring duidelijkheid te scheppen, het liefst met een groot 'Plan'. Soms leggen zij zich die druk zelf op. Maar de tijd is voorbij en de omstandigheden zijn er niet naar dat mensen een leider met visie en duidelijke doelen zomaar volgen. Ik beaam graag wat de Canadese kerkopbouwkundige Alan Roxburgh zegt: een missionaire visie wordt niet geboren achter het bureau van de voorganger, maar onder het volk van God in een proces van dialoog en luisteren. Missionair leiderschap betekent dat je dit proces op alle mogelijke manieren stimuleert. De cruciale vraag die jullie uiteindelijk moeten beantwoorden is, in je eigen woorden: waarom is het verhaal van de Opgestane goed nieuws voor jouw dorp? Het antwoord op die vraag kun je alleen vinden 'in context'. Alleen daar kun je leren hoe het verhaal van de mensen loopt, van welke structuren ze afhankelijk zijn, wat hun vragen, zorgen, dromen en vreugdevolle herinneringen zijn. Alleen zo kun je het volle evangelie ontdekken voor de hele mens, hier en nu.

Ik adviseer je daarom om het gebouw voorlopig even te laten voor wat het is. Neem het komende jaar uitgebreid de tijd om 'veldonderzoek' te doen in het dorp. Ga praten, luister naar verhalen, maak aantekeningen, foto's, video's. Verzamel verhalen en denk er biddend over na. Toon oprechte interesse en wees kwetsbaar. Vertrouw erop dat de Geest je hier doorheen een duidelijker besef zal geven van je missionaire roeping voor dit dorp. Besef dat Gods Geest al veel langer in dit dorp was dan jij en door al die stemmen heen tot je spreekt en je leidt. Dit alles zal je niet alleen een schat aan gegevens opleveren, het zal je ook meer geloofwaardigheid geven als missionair leidinggevende. Juist op dit punt zul je de gemeente moeten voor-gaan. En tegelijkertijd raad ik je aan om in de gemeente leiding te nemen: deel je verlangen met mensen, deel de verhalen die je hoort, spoor mensen aan zelf hun verhalen te vertellen. Probeer samen te ontdekken waar deze verhalen het verhaal van de Schrift raken. Creëer vaste momenten op de kerkenraadsvergaderingen en in de liturgie (bijv. bij de voorbeden). Bid samen om duidelijkheid en inspiratie. Doe dit intensief en grondig, een jaar lang. En zelfs als er geen spectaculaire dingen gebeuren: ik kan je verzekeren dat jullie als kerk hierdoor veranderd worden.

Gods zegen zij met je.

Stefan Paas

Stefan (prof.dr. S.) Paas is J.H. Bavinck hoogleraar Kerkplanting en kerkvernieuwing aan de Faculteit der Godgeleerdheid van de Vrije Universiteit te Amsterdam en hoogleraar Missiologie aan de Theologische Universiteit Kampen. s.paas@vu.nl; spaas@tukampen.nl

Literatuur

Roest, H. de (2013). *Pionieren en lekepreken. Een praktisch-theologische analyse van de nieuwe*

missionaire dynamiek in de Nederlandse kerken, met name de Protestantse Kerk in Nederland. Diesrede PThU (als pdf op het web te vinden).

Roxburgh, A. (2010). *Missional Map-Making: Skills for Leading in Times of Transition*. Jossey Bass: San Francisco.

Shenk, W.R. (1997). The Training of Missiologists for Western Culture. In: J. Dudley Woodberry et al. (eds.), *Missiological Education for the Twenty-First Century: The Book, the Circle, and the Sandals*. Maryknoll: Orbis Books, 120-129.